

УДК 336.143

DOI <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.4.8>

Наталя ФІЛІПОВА

старший викладач кафедри права, Придунайська філія ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», вул. Клушина, 3-А, м. Ізмаїл, Україна, 68600, filinatalja2310@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7132-8343

Лілія БОДЕНЧУК

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та менеджменту, Придунайська філія ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», вул. Клушина, 3-А, м. Ізмаїл, Україна, 68600, menedzmentuk@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3892-3823

Володимир ПЕРЕПЕЛИЦЯ

студент IV курсу кафедри права, Придунайська філія ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», вул. Клушина, 3-А, м. Ізмаїл, Україна, 68600, perepelitsia.2000@gmail.com

Natalia FILIPOVA

Senior Lecturer at the Department of Law, Danube branch of Private Joint-Stock Company «Higher education institution «Interregional Academy of Personnel Management», 3a, Klushina str., Izmail, Ukraine, 68600, filinatalja2310@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7132-8343

Liliya BODENCHUK

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Economics and Management, Danube branch of Private Joint-Stock Company «Higher education institution «Interregional Academy of Personnel Management», 3a, Klushina str., Izmail, Ukraine, 68600, menedzmentuk@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3892-3823

Volodymyr PEREPELYTSIA

4th-year Student at the Department of Law, Danube branch of Private Joint-Stock Company «Higher education institution «Interregional Academy of Personnel Management», 3a, Klushina str., Izmail, Ukraine, 68600, perepelitsia.2000@gmail.com

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

TAX POLICY OF ECONOMIC ENTITIES AND ITS IMPLEMENTATION IN TIMES OF WAR

Стаття присвячена дослідженню основних проблем та визначенню подальших шляхів адаптації внутрішньої економіки до сучасної парадигми соціально-економічних відносин, які сформувалися в нових реаліях воєнного стану.

Метою статті є розкриття сутності податкової політики та систематизація методів її впровадження в сучасних економічних умовах. Під час дослідження було встановлено, що основою фіскальної політики є податкова політика, яка забезпечує організацію податкового планування, регулювання та контролю на державному рівні. Податкова політика служить основою для створення механізму економічного зростання держави, зростання рівня її валового внутрішнього продукту та національного доходу.

Пріоритетним завданням держави в контексті податкової політики є створення стабільної та ефективної податкової системи на національному рівні, яка б дозволила побудувати ефективну систему оподаткування, зокрема справедливий підхід до оподаткування всіх категорій платників податків, формування достатнього обсягу податкових платежів до бюджетів всіх рівнів, а також створення необхідних факторів для подальшої інтеграції України у світове співтовариство. Узагальнено підходи до визначення сутності податкової політики, обґрунтовано її роль у державному регулюванні соціально-економічних відносин. Встановлено, що сьогодні податкова політика повністю орієнтована на існуючу ринкову ситуацію та, залежно від обставин, визначає взаємини між платниками податків та державою.

На основі проведених досліджень зроблені наступні висновки: по-перше, протягом періоду повномасштабної військової агресії Росії проти України внутрішня економіка змогла адаптуватися до функціонування в новій парадигмі, по-друге, уряд вирішив основні питання та визначив специфіку оподаткування податком на доходи, податком на додану вартість, акцизним збором та єдиним податком для підприємств під час періоду воєнного стану. Водночас, враховуючи сучасні виклики, спричинені військовою агресією з боку Росії, основним стратегічним завданням податкової політики в Україні сьогодні є накопичення податкових надходжень на користь національної безпеки та оборони, а також для виконання заходів воєнного стану з метою стабілізації економічної ситуації в Україні.

Ключові слова: податкова політика, податкові надходження, урядове регулювання, фінансова політика, бюджетна система, військова агресія, економічні виклики, економічне зростання.

The article delves into the main issues and outlines pathways for adapting the domestic economy to the modern paradigm of socio-economic relations that have emerged in the new realities of wartime conditions. Its aim is to elucidate the essence of tax policy and systematize its implementation methods in today's economic context.

The research identifies that the cornerstone of fiscal policy is tax policy, which orchestrates tax planning, regulation, and control at the state level. Tax policy forms the bedrock for constructing a mechanism fostering the economic growth of a nation, escalating its gross domestic product, and national income.

The primary goal of the state concerning tax policy is to establish a stable and effective tax system at the national level. This system should facilitate fair taxation across all taxpayer categories, generate ample tax payments for all levels of budgets, and pave the way for Ukraine's further integration into the global community. The article consolidates approaches in defining the essence of tax policy and substantiates its role in governing socio-economic relations. It notes that present tax policy aligns closely with existing market conditions and, contingent upon circumstances, delineates the relationship between taxpayers and the state.

Drawing from this research, several conclusions are drawn: Firstly, amidst Russia's full-scale military aggression against Ukraine, the domestic economy successfully adapted to function within this new paradigm. Secondly, the government resolved key issues and delineated the specifics of income tax, value-added tax, excise tax, and a unified tax for businesses during the period of wartime conditions. Concurrently, given the contemporary challenges stemming from Russia's military aggression, the foremost strategic objective of tax policy in Ukraine today is to accumulate tax revenues for national security and defense, as well as to execute measures under wartime conditions aimed at stabilizing Ukraine's economic situation.

Key words: tax policy, tax revenues, government regulation, fiscal policy, budget system, military aggression, economic challenges, economic growth.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Фінансова політика є потужним інструментом управління соціально-економічними відносинами в будь-якій країні. Вона спрямована не лише на постійне забезпечення бюджету доходами, але й на формування основних напрямків економічного розвитку. Це досягається за допомогою стимулювання конкурентоспроможності ключових галузей та регіонів економіки через ефективне оподаткування. Основою такої стратегії є податкова політика, що організовує податкове планування, регулювання та контроль на рівні держави.

Податкова політика становить один із ключових компонентів фінансової стратегії країни. Вона дозволяє державі впливати на економічне зростання, фінансувати виконання законом встановлених функцій та виконувати відведені обов'язки, що безпосередньо впливають на добробут населення та рівень соціально-економічних відносин. Головна мета податкової політики полягає у встановленні, правовому регулюванні та належній організації збору податків та податкових внесків у централізовані фонди грошових ресурсів держави. Основне завдання податкової політики полягає в створенні стабільної та ефективної системи оподаткування національного рівня. Ця система має забезпечити справед-

ливість у оподаткуванні для всіх категорій платників, збір достатніх податкових внесків до бюджетів на всіх рівнях та сприяти подальшій інтеграції України в глобальне співтовариство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання податкової політики досліджуються у працях багатьох вчених та практиків, зокрема І. Чугунова [1], В. Андрущенко [2], В. Макагона [3], О. Десятнюка, Л. Марченка [4], М. Пасічного [5], Ю. Іванова [6], А. Крисоватого [7], Л. Селівестровой, Л. Адаменка [8] та інших.

Метою статті є дослідження сутності податкової політики та систематизація методів її застосування в сучасних умовах економіки.

Виклад основного матеріалу. Створення ефективної системи оподаткування на всіх рівнях є основним завданням управління економічними відносинами на рівні держави. Ефективне керування податковими процесами у сучасних умовах ринку сприяє результативному розвитку суб'єктів бізнесу, умов самофінансування й самоокупності [1]. В. Макагон описує податкову політику як систему норм, закріплених у фінансовому праві через закони та інші нормативно-правові акти, що регулюють оподаткування. Це включає сукупність фінансових відносин, органі-

зованих фінансовими установами, які контролюють збір податків і реалізуються через конкретні форми оподаткування [3]. Однак, ця ознака об'єднання «податкова політика» і «система податків і зборів» значно стискає суть податкової політики як економічної категорії. Згідно зі статтею 10 Господарського кодексу України, податкова політика має на меті «забезпечення розумного податкового тягаря для суб'єктів господарювання, стимулювання необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій громадян при оподаткуванні їх доходів» [12]. Висловлюється думка А. Смокіна: «...економічні зміни вимагають постійного підвищення обґрунтованості та ефективності податкової політики як комплексного та цільового впливу держави на систему соціально-економічних відносин у країні, спрямованого на їхнє належне організування відповідно до стратегічних та тактичних цілей соціально-економічного розвитку в інтересах суспільства» [13].

Податкова стратегія повинна відповідати економічним та соціальним змінам у країні. Для успішності її реалізації необхідно постійно вдосконалювати законодавство відповідно до економічних коливань, дотримуватися принципів оподаткування та стимулювати платників податків [2]. Гармонійна податкова політика та система оподаткування безпосередньо впливають на баланс бюджету, рівень зайнятості та інвестиційну привабливість країни.

Податкова політика становить основу для формування механізму економічного зростання держави, що веде до підвищення її внутрішнього продукту та національного доходу. Особливості сучасної вітчизняної податкової політики відображені в ухваленні, «Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки». Визначено наступні стратегічні цілі:

- «збереження загальної бюджетно-податкової дисципліни на середньостроковому горизонті»;
- «підвищення ефективності розподілу ресурсів при формуванні державної політики»;
- «забезпечення ефективного виконання державних та місцевих бюджетів»;
- «підвищення прозорості та обліковості в управлінні державними фінансами»;
- «розвиток управління людськими ресурсами у сфері державних фінансів».

Ця стратегія націлена на створення більш ефективної та стійкої системи управління

державними коштами, сприяючи розвитку соціально-орієнтованої економіки [10]. Це зміцнить інтеграційні процеси вітчизняної економіки зі світовим ринком та сприятиме глибшій співпраці з країнами-членами Європейського Союзу. Стратегічні цілі цього документа включають дотримання бюджетно-податкової дисципліни у середньостроковій перспективі, підвищення ефективності розподілу ресурсів, забезпечення ефективного виконання бюджетів, підвищення рівня прозорості та відповідальності у керуванні державними фінансами, а також розвиток управління людськими ресурсами у сфері державних фінансів [5].

Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України» від 12 травня 2022 року, який призвів до змін у Податковому кодексі та інших законах країни, що регулюють оподаткування, збори та єдиний внесок у період воєнного або надзвичайного стану. Оновлення стосуються термінів оплати податків, процедур звітності, реєстрації накладних та подання електронних документів. Особи, які мають обмежену можливість виконувати свої податкові обов'язки, вільні від відповідальності, передбаченої Податковим кодексом України, проте зобов'язані виконати їх протягом 6 місяців після завершення воєнного стану. Ті, хто відновлюють свою діяльність, також звільняються від відповідальності за несвоєчасне виконання обов'язків, якщо вони здійснять це протягом 60 днів з моменту відновлення. Важливо відзначити, що особи, які продовжували працювати безперервно з 24 лютого і мають можливість вчасно виконувати податкові зобов'язання, повинні зареєструвати накладні в Єдиному реєстрі до 15 липня, подати звітність до 20 липня та сплатити податки не пізніше 31 липня цього року.

Набрав чинності Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку підтвердження можливості чи неможливості виконання платником податків обов'язків, щодо ухвалення процедури підтвердження можливості чи неможливості виконання податкових обов'язків, які визначені в розділі XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, пункті 69 підпункті 69.1, та списків документів для цього. Цей наказ встановлює, на кого поширюються винятки та підстави стосовно неможливості виконання оподаткування для різних платників податків, таких як самозайняті особи та юридичні особи – резиденти та нерезиденти. Основна мета документа – надання можливості цим

платникам представити документи, які підтверджують їхню неспроможність вчасно розрахувати податки та податкові звіти».

Значна кількість змін до законодавчих та нормативно-правових актів ще опрацьовується та розглядається. Важливо виділити проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування суб'єктів господарювання, пов'язаних економічними зв'язками з державою-агресором» № 7232, який було прийнято за основу Постановою Верховної Ради України.

Починаючи з 24 лютого 2022 року, коли російська федерація вторглася в Україну та введення воєнного стану, це спонукало уряд прийняти ряд заходів щодо перегляду системи бюджету. Головна мета цих рішень полягала у забезпеченні відповідних функцій держави в умовах воєнного конфлікту. Для відповіді на ці виклики Верховна Рада України швидко внесла зміни до чинного законодавства та прийняла нові нормативно-правові акти, що регулювали функціонування економіки під час воєнного стану.

У період дії воєнного стану законодавці призупинили строки надзвичайного стану на підставі пункту 102.9 Податкового кодексу України, встановлені Податковим кодексом України, та контроль за ними передали відповідним службам [4]. Ці зміни зумовлені ускладненими умовами під час військових дій, коли суб'єктам господарювання може бути важко вчасно виконувати податкові платежі та звітність. Крім того, платники податків, що були прямо залучені до воєнних дій і не встигли виконати свої податкові зобов'язання, звільнялися від відповідальності за умови подальшого виконання цих зобов'язань протягом одного місяця після закінчення дії воєнного стану. Уряд також регулював основні питання і встановлював особливості сплати податків, таких як податок на прибуток, податок на додану вартість, акцизний податок та єдиний податок для суб'єктів господарювання під час воєнного стану [6]. Під час широкомасштабної військової агресії Росії проти України вітчизняна економіка встигла адаптуватися до нових умов функціонування. Офіс Президента спільно з урядом та відповідними міністерствами протягом цього періоду доклали зусиль для зменшення податкового тягара на бізнес та розробки змін до податкової системи. Нова податкова модель, яку запропонував уряд, передбачає зниження ставок податку на прибуток, податку на доходи фізичних осіб та податку на додану вартість [7]. Однак ці фіскальні зміни, хоча

і підтримані, не знайшли повної підтримки у парламентському податковому комітеті та Міністерстві фінансів і потребують доробки.

Сьогодні податкова політика в значній мірі адаптується до ситуації ринку та, залежно від обставин, визначає взаємовідносини між платниками податків та державою [8]. Досвід 2022 року показав, що державна податкова політика в цілому вчасно реагувала на політичні та економічні зміни. Проте, ураховуючи сучасні виклики, спричинені військовою агресією Росії, основним стратегічним завданням податкової політики в Україні на даний момент є нагромадження податкових надходжень для національної безпеки та оборони, а також реалізація заходів правового режиму воєнного стану для стабілізації економічної ситуації в країні [9].

Для забезпечення стабільності економіки під час конфлікту та збереження доходів Державного бюджету важливо оцінювати можливі ризики. Податки завжди були основним джерелом бюджетних надходжень, але війна значно зменшила їх обсяг. Тому важливо постійно переглядати ефективність податкових пільг, шукати нові джерела фінансування, адаптувати ставки податку на доходи до можливостей платників, спрощувати умови для бізнесу та стимулювати підприємців [11]. Підтримка сільського господарства, активізація міжнародної фінансової допомоги, сприяння розвитку бізнесу та забезпечення працевлаштування для громадян – основні завдання для збалансованості бюджету та зменшення його дефіциту.

Висновки. Аналізуючи проведене дослідження, можна зробити висновок, що у сучасному світі податкова політика має бути гнучкою та готовою швидко реагувати на економічні виклики й загрози. Основним напрямком сучасної податкової політики повинні стати зниження податкового навантаження та оптимізація структури податкових надходжень. Це можна досягти завдяки налагодженому податковому адмініструванню та чіткій стратегії у цій сфері. Ефективність цих процесів залежатиме від таких чинників: оперативного аналізу необхідності змін у законодавстві відповідно до змін у економіці та суспільстві, дотримання основних принципів оподаткування та впровадження системи мотивації для платників податків.

Умови військового конфлікту вимагають оперативної реакції та обґрунтованих рішень для економіки. Російська агресія вимусила змінити пріоритети управління: тепер уряд зосереджений на обороноздатності та соціальній підтримці.

Постійний аналіз податкових механізмів та ефективності змін спрямований на безпребійне фінансування державного бюджету. Головними джерелами фінансів стали міжнародні допомоги та оплати податків підприємств. Повернення митних платежів призвело до відновлення доходів бюджету, а очікується, що з відновленням економічної активності та підтримкою іноземних інвестицій доходи будуть поступово зростати.

Ефективне функціонування податкової політики в Україні сприятиме вирішенню широкого спектра завдань, що стоять перед державою для досягнення соціально-економічних цілей та покращення сфери оподаткування. Отже, систематичне покращення податкової системи та гармонійна податкова політика сприятимуть балансуванню бюджету, підвищенню рівня зайнятості та створенню сприятливого інвестиційного клімату на рівні країни.

Література:

1. Чугунов І. Бюджетна стратегія суспільного розвитку: монографія: Київ: КНТЕУ, 2021. 486 с.
2. Андрущенко В. Імператив фискальної солідарності. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2019. 213 с.
3. Макогон В. Формування дохідної частини бюджету як складової фінансовоекономічного регулювання. Науковий погляд. Економіка та управління. 2016. № 1 (55). С. 96–108.
4. Десятнюк О., Марченко Л. Науково-методичні детермінанти податкової політики в умовах трансформації національної економіки. Фіскальна і монетарна політика. Світ фінансів. 2021. № 4 (69). 56 с.
5. Пасічний М. Бюджетна політика та економічний розвиток. Економічний вісник університету. 2020. Вип. № 44. 89 с.
6. Іванов Ю. Функції податків та податкове регулювання. Формування ринкової економіки в Україні. 2009. № 19. 39 с.
7. Селівестрова Л., Адаменко І. Фінансова система України. Особливості функціонування та напрями удосконалення. 2018. № 6. 96 с.
8. Чугунов І. Я., Нікітішин А. О. Податкова безпека держави. Вісник КНТЕУ. 2019. № 4. С. 48–51.
9. Пасічний М. Фіскальні та монетарні інструменти впливу на економічний розвиток. Економічний вісник Університету. 2021. Вип. 48. С. 196–208.
10. Соколовська А. Шляхи реформування податкової системи України. Фінанси України. 2014. № 12. 102 с.
11. Податкова політика. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy>
12. Господарський кодекс України від 16.01.2013 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
13. Смоквіна Г. А. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України. Економіка: реалії часу. 2014. № 3. С. 46–52.

References:

1. Chuhunov I. (2021). Budgetna stratehiya suspil'noho rozvytku: monohrafiya [Budget Strategy of Social Development]. Kyiv: KNTEU. [in Ukrainian].
2. Andrushchenko V. (2019). Imperatyv fiskal'noyi solidarnosti [Imperative of Fiscal Solidarity]. Ekonomichnyy visnyk. Seriya: finansy, oblik, opodatkuвання. [in Ukrainian].
3. Makohon V. (2016). Formuvannya dokhidnoyi chastyny byudzhetu yak skladovoyi finansovo-ekonomichnoho rehulyuvannya [Formation of the Revenue Part of the Budget as a Component of Financial and Economic Regulation]. Naukovyy pohlyad. Ekonomika ta upravlinnya, № 1 (55). [in Ukrainian].
4. Desyatnyuk O., Marchenko L. (2021). Naukovo-metodychni determinanty podatkovoyi polityky v umovakh transformatsiyi natsional'noyi ekonomiky [Scientific and Methodical Determinants of Tax Policy in the Conditions of Transformation of the National Economy]. Fiskalna i monetarna polityka. Svit finansiv, № 4 (69). [in Ukrainian].
5. Pasichnyy M. (2020). Byudzhetna polityka ta ekonomichnyy rozvytok [Budget Policy and Economic Development]. Ekonomichnyy visnyk universytetu, Vyp. № 44, [in Ukrainian].
6. Ivanov Yu. (2009). Funktsiyi podatktiv ta podatkove rehulyuvannya [Functions of Taxes and Tax Regulation]. Formuvannya rynkovoyi ekonomiky v Ukrayini, № 19. [in Ukrainian].
7. Selivestрова L., Adamenko I. (2018). Finansova systema Ukrayiny. Osoblyvosti funktsionuvannya ta napryamy udoskonalennya [Financial System of Ukraine. Features of Functioning and Directions of Improvement]. № 6. [in Ukrainian].
8. Chuhunov I., Nikitishyn A. (2019). Podatkova bezpeka derzhavy [Tax Security of the State]. Visnyk KNTEU, № 4. [in Ukrainian].
9. Pasichnyy M. (2021). Fiskal'ni ta monetarni instrumenty vplyvu na ekonomichnyy rozvytok [Fiscal and Monetary Instruments of Influence on Economic Development]. Ekonomichnyy visnyk universytetu, Vyp. 48. [in Ukrainian].

10. Sokolovska A. (2014). Shlyakhy reformuvannya podatkovoyi systemy Ukrayiny [Ways of Reforming the Tax System of Ukraine]. *Finansy Ukrayiny*, № 12. [in Ukrainian].
11. Podatkova polityka. Ministerstvo finansiv Ukrayiny [Tax policy. Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy> [in Ukrainian].
12. Hospodars'kyy kodeks Ukrayiny [Commercial Code of Ukraine] (2013). vid 16.01.2013 roku № 436-IV. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian].
13. Smokvina H. (2014). Finansova bezpeka yak stratehichna skladova ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny [Financial Security as a Strategic Component of Ukraine's Economic Security]. *Ekonomika: realiyi chasu*, № 3. [in Ukrainian].